

RECENSIONS I NOTÍCIA
DE REVISTES

1. RECENSIONS

Montoro Chiner, María Jesús, *Privado y público en el renacer del Gran Teatro del Liceo*. Cedecs, Barcelona, 1997, 110 pàg.

Quan aquest comentari sigui difós per la revista *Autonomies*, les notes de *Turandot*, l'òpera de Giacomo Puccini, ja hauran tornat a ser escoltades pel públic del Liceu de Barcelona, el teatre líric que va cremar-se un 31 de gener de 1994. Més de cinc anys després, la imprescindible i necessària intervenció dels poders públics en favor de la cultura com a patrimoni col·lectiu, més la ja subsidiària iniciativa privada, en la seva condició de propietària del teatre, han permès la seva reconstrucció en benefici —cal esperar-ho dels criteris que presideixin la gestió— de la societat catalana en el seu conjunt i de l'òpera en general. Aquesta sublim expressió —segons el modest parer de l'autor d'aquestes ratlles— d'un binomi difícil de conjuminar com és, en primer lloc i, sobretot, la música amb la preeminència inexcusable de la veu humana, acompanyada de la representació escènica.

Per analitzar el procés jurídic que ha regulat el renaixement del Liceu i el règim que ha disciplinat la intervenció de l'Administració pública i dels particulars, s'ha publicat la suggerent i acuradament treballada monografia *Privado y público en el renacer del Gran Teatro del Liceo*, de la professora María Jesús Montoro Chiner, catedràtica de dret admi-

nistratiu del Departament de Dret Administratiu i Dret Processal de la Universitat de Barcelona.

L'estructura del treball és tributària d'una realitat jurídica que s'ha anat imposant en el món de les grans infraestructures culturals. Es tracta, és evident, de la presència progressiva del sector públic en aquells àmbits de la cultura que exigeixen fortes inversions econòmiques per al seu manteniment i amb criteris d'interès general. Una presència que, tanmateix, no suposa la configuració d'un règim jurídic de *publicatio* que atorgui al sector públic una posició de preeminència absoluta. Ans el contrari, d'allò que es tracta és de la institucionalització de formes mixtes de la regulació i la gestió de les activitats culturals, des d'una relativa posició d'imperi del poder públic; s'admet la necessitat d'accedir a formes de regulació que són pròpies del dret privat, amb la finalitat sobretot de permetre una gestió més flexible sense, però, perdre de vista la tutela permanent de l'interès general. És, doncs, des d'aquesta perspectiva que el treball s'estructura de manera que estudia en primer lloc, el pas experimentat per l'òpera a Barcelona com a activitat privada tradicional per esdevenir una funció administrativa més a càrrec de les

diverses administracions públiques. Inmediatament després aborda l'habilitació constitucional i estatutària de la intervenció dels poders públics en aquest àmbit a través del títol competencial de la cultura. En tercer lloc estudia l'estructura organitzativa de l'òpera a Barcelona, en la qual es manifesta de manera ben palesa la naturalesa híbrida de la seva regulació a través, d'una banda, de formes juridicopúbliques com és el Consorci del Gran Teatre del Liceu per cristal·litzar el procés de reconstrucció de la infraestructura cultural que és, en si mateix, aquest teatre d'òpera; i, d'una altra, d'instruments més habituals en el dret privat, com és el règim fundacional de la Fundació del Gran Teatre del Liceu, com a model de gestió privada de la seva activitat, és a dir, de la seva explotació. Finalment, analitza els problemes referits a l'edificació i titularitat d'aquest complex cultural, fent esment especial del planejament legitimador com a equipament comunitari i, així mateix, aborda la condició de bé de domini públic que afecta el Gran Teatre de la rambla del Caputxins.

La transició de l'òpera com a activitat privada al domini de l'activitat administrativa trobà el seu punt d'inflexió quan s'aprovaren els estatuts del Consorci del Gran Teatre del Liceu el 1980, amb la presència de diverses administracions públiques d'àmbit territorial com a parts d'un tot que havia de fer front, juntament amb la societat de propietaris, a la gestió de la infraestructura cultural operística més important, llavors, en tot l'Estat. El nou règim de *publicatio* va suposar la necessitat d'articular formes àgils de col·laboració interadministrativa per fer eficaç la realització d'una prescripció cultural en què els poders públics prenen una iniciativa que ja no havien de perdre en el futur. Encara mancava

temps perquè la Llei 30/1992, sobre el procediment administratiu, modificada recentment per la 4/1999, definís les formes diverses de col·laboració entre les administracions públiques, com també les de naturalesa interadministrativa, però això no podia ser un obstacle, ja que en l'article 103.1 de la CE s'exigia que el principi de coordinació havia de presidir l'activitat de l'Administració pública per aconseguir millor les finalitats d'interès general que li són atribuïdes. La forma consorcial apareixia, doncs, com una fórmula adient per a la gestió d'una gran infraestructura en què la participació de la iniciativa privada deixava de ser preminent.

L'habilitació competencial que legitima l'actuació dels poders públics és per a l'ordenament jurídic espanyol una de les tasques que l'operador jurídic ha de resoldre en primera instància per encarar amb èxit qualsevol contenció jurídica. La qüestió no sempre ha estat fàcil, perquè la renúncia del legislador constituent espanyol a establir un sistema de distribució de competències fonamentat en criteris funcionals va obligar des de bon principi a recórrer necessàriament a la deguda delimitació de les matèries competencials, per determinar-ne l'abast i el titular. La professora Montoro constata que sobre el règim jurídic d'aquesta singular activitat cultural que és l'òpera al Liceu, a més del referit a cultura, incideixen tota una diversitat de títols competencials a partir dels quals queda legitimada la intervenció de les administracions públiques: defensa del patrimoni cultural, ordenació del territori i urbanisme, règim jurídic del domini públic, lleure i espectacles. Però és ben cert que, d'acord amb els estatuts del Consorci que delimiten el grau de *publicatio* que afecta el Gran Teatre del Liceu, és important destacar que, en

la concreció de les seves finalitats, no s'al·ludeix al teatre com a un bé monumental (patrimoni històric) sinó com a suport material de la cultura musical, entès com a infraestructura d'una activitat ineludiblement cultural. És per aquesta raó, entre d'altres arguments, que l'autora considera amb bon criteri que malgrat el caràcter genèric de la seva formulació, el títol competencial adient que aquí correspon invocar per encabir correctament l'activitat dels poders públics és el de cultura. Però no aquell que, d'acord amb l'Estatut d'autonomia (art. 9.5), atribueix la competència exclusiva a la Generalitat en matèria de cultura, sinó —amb suport de la jurisprudència constitucional (STC 17/1991)— aquell altre que configura l'únic cas explícit de competència concurrent entre l'Estat i les comunitats autònomes, previst a l'article 149.2 CE. I, certament, aquesta és una forma jurídica assumible de definir el contingut competencial que planteja la regulació del règim jurídic d'aquesta infraestructura cultural, atès el tractament general que escau atorgar a les finalitats culturals perseguides. Tanmateix, seria interessant explorar també les possibilitats d'entendre el problema competencial admetent el caràcter exclusiu de la competència, però sotmesa aquesta— com, per altra banda, ha de ser la regla general en els estats compostos— a un règim intens de formes de col·laboració, de les quals el règim consorcial és un bon exemple.

Els aspectes organitzatius del règim jurídic de l'òpera a Barcelona constitueixen el gruix d'aquest estudi. Un primer aspecte de notable rellevància és el que es refereix a la naturalesa jurídica del Consorci, entès com un ens local de caràcter fundacional, dotat d'una doble dimensió temporal (pel que fa a la re-

construcció del teatre) i permanent o amb vocació de permanència (en allò que concerneix a la gestió del teatre). Un segon aspecte és la tesi defensada per l'autora que, salvades les limitacions que afecten els ens locals, una llei *ad hoc* de creació o modificació dels ens públics instrumentals els podria atribuir potestat expropiatòria amb independència del seu règim jurídic, malgrat que la tendència actual és precisament la de negar la potestat expropiatòria d'aquestes entitats. Així, la llei catalana municipal i de règim local restringeix la potestat expropiatòria al municipi, a la comarca i a les àrees metropolitanes. Evidentment, no es tracta d'atribuir de forma indiscriminada l'esmentada potestat sobre la propietat privada, sinó sota una sèrie de criteris sota els quals es podria entendre, amb reserves, atorgada la potestat expropiatòria a entitats d'aquesta mena: la naturalesa de l'acte de creació, la idoneïtat de la tècnica jurídica expropiatòria per al servei o l'activitat objecte de l'ens i, per últim, la seva vinculació a les administracions territorials. La prudència dels criteris és notòria i plausible, en la mesura que, sobretot, vincula la possible singularitat del consorci creat —la que oferia el Consorci del Liceu de Barcelona era evident, atesa la impossibilitat per a la iniciativa privada de sostenir per ella mateixa l'activitat operística— amb les administracions territorials que assumeixen el compromís de prosseguir-la. En tot cas, el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya va avalar, en la Sentència 77/1994, de 24 de novembre, que en les entitats creades per administracions territorials, tot i que no hagin rebut una delegació explícita d'aquestes per exercir la potestat expropiatòria, la condició de beneficiari pot ser entesa com a part compresa en el marc d'aquesta tècnica jurídi-

ca. De totes maneres, l'Ajuntament de Barcelona, titular de la potestat expropiatòria, en declarà beneficiari el Consorci.

I el tercer aspecte és el que tracta de la responsabilitat patrimonial d'aquestes entitats, que no es qüestiona, en la mesura en què la condició d'Administració pública les obliga, com a la resta, a respondre de les lesions causades eventualment a particulars com a conseqüència de la seva actuació. La responsabilitat objectiva dels serveis públics —el Consorci del Gran Teatre del Liceu ho és— no es pot, no obstant això, interpretar sense el degut judici de raonabilitat de la relació de causa i efecte que pugui presentar la presumpta acció lesiva. La professora Montoro aporta un seguit d'exemples en les il·lustratives notes a peu de pàgina del llibre, que permeten discernir de forma objectiva una concepció acurada de la responsabilitat patrimonial de l'Administració pel funcionament normal o anormal del servei públic, que procura impedir una concepció expansiva del principi de responsabilitat objectiva.

En la darrera part del treball, referida als aspectes urbanístics que afecten el Liceu com a bé de domini públic, es planteja el dilema sobre si la cessió al Consorci dels títols de propietat sobre el Gran Teatre respon efectivament a aquesta institució jurídica o, per contra, es tracta d'un conveni expropiatori. L'autora ho nega amb arguments que s'han de compartir atenent al fet que la voluntat de les parts consorciades per constituir un teatre de titularitat pública no va excloure, en funció dels antecedents històrics, un pacte amb els antics propietaris a través d'una servitud de naturalesa real sobre les llotges i les butaques en favor dels accionistes.

Estem, doncs, davant d'un estudi concís i rigorós sobre el règim jurídic regulador de l'activitat cultural operística a Barcelona, que estableix unes bases jurídiques sòlides que fan més real la citació d'un compositor tan apreciat i invocat per l'autora com és Richard Strauss, quan escrivia en el seu *Capriccio* allò de: «*Prima le parole, dopo la musica*».

Marc Carrillo